

KAKO PRIPRAVLJENI SMO V ZDRAVSTVENI NEGI NA SPREMEMBE IN POTREBE SODOBE DRUŽBE?

Andreja Peternelj

Nemalokrat v svojih profesionalnih okoljih zaznamo, da ni vse tako kot bi si želeli. Hudujemo se nad tem in onim in iščemo krivce v svojih ožjih okoljih, menedžmentu, zdravstveni politiki ali izgovoru, da se resnično ne da narediti nič in še bi lahko naštevati. Redko iščemo vzroke v nas samih in se ne vprašamo, kako uigran orkester pa smo pravzaprav v zdravstveni negi? Kje so naše prednosti, izzivi, slabosti? Jih želimo v svojih okoljih prepoznati, videti, se z njimi soočiti? Ali smo resnično pripravljene prevzemati odgovornosti, ki jih pred nas postavlja stroka ali menedžment? Najmanj napora potrebujemo, če se prepustimo toku, ki nas ne-se naprej, vendar pa ne vemo, ali v pravo smer.

Sama sem si v poklicni karieri velikokrat zastavila to vprašanje. Ob glasnem razmišljanju sem bila deležna tako pozitivne kot negativne kritike. Na svoj poklic sem bila vedno ponosna in delo medicinske sestre mi je vedno predstavljalo izziv, ki sem ga videla kot priložnost, da lahko s sodelavci razvijamo področje zdravstvene nege in povečamo prepoznavnost in pomembnost našega dela v zdravstvenem timu.

Vsekakor so problemi, s katerimi se medicinske sestre soočamo, resni, vendar so tu in z nami. Problem pomanjkanja medicinskih sester, ki ga najpogosteje izpostavljamo, ni nov pojav, je pa vsekakor pomemben dejavnik, ki se negativno odraža na različnih področjih in na katerega resno opozarja tudi Mednarodno združenje medicinskih sester. Preutrujenost izvajalcev zdravstvene nege, nezadovoljstvo, izgorevanje, beg iz poklica, večja pojavnost različnih dejavnikov tveganja, stres, večja možnost ogrožanja varnosti pacientov in zaposlenih in še... Vsekakor bi lahko o tem veliko povedali in tudi napisali.

Moj namen pa je opozoriti predvsem na stvari, na katere pozabljamo ali pa jih v svoji slepi zaverovanosti ne vidimo oziroma jih ne želimo videti. Stvari se ne spreminjajo z danes na jutri. Veliko truda in prizadevanj, ne le posameznika, temveč vseh medicinskih sester in zdravstvenih tehnikov je potrebnih, da uspešno potisniti voz naprej ali spremeniti ustaljeno doktrino. Pa res vedno uporabimo vse možnosti, ki jih imamo, da bi bila zdravstvena nega upoštevan in cenjen del v celotni zdravstveni oskrbi, mi izvajalci pa spoštovani in priznani kot partnerji ostalim zdravstvenim delavcem?

Uvajanje sprememb nehote zahteva dodaten napor, ki ga vsakdo zaradi različnih vzrokov ni pripravljen

sprejeti. Nič ni v življenju dano samo po sebi. Kot posamezniki ali družba se srečujemo z majhnimi in velikimi problemi, različnimi ovirami, ki jih rešujemo včasih bolj, drugič manj uspešno. Uspešnost spopadanja z mnogovrstnimi situacijami je odvisna od nas samih, kritičnosti do problema, okolja, trenutnih in dolgoročnih možnosti, vsekakor pa od pripravljenosti posameznika, da poskuša najti ustrezno rešitev.

Jasnost ciljev in predvsem poti, po katerih dosežemo želene cilje, premaga večino ovir in nam odpira še tako težka vrata ter osvetli prostor, v katerega komajda pronica delček svetlobe. In kaj nas na koncu čaka? Če cilje vidimo s pozitivne plati, potem lahko pričakujemo lastno zadovoljstvo, osebno rast, dobro opravljeno delo, zadovoljstvo bližnjih, pacientov, sodelavcev, ljudi, ki jih imamo radi, jim zaupamo in vanje verjamemo, poklicno identiteto. Vedno smo na koncu in hkrati na začetku nove poti obogateni z novimi izkušnjami. Če nanje gledamo pozitivno so nam v pomoč in podlaga za nadaljnji razvoj, lahko pa nam predstavljajo le grenko izkušnjo, na katero želimo čim prej pozabiti in jo potisniti v ozadje. Vsak med nami, pa naj bo v osebno življenju ali na poklicni poti, ima vzpone in padce, ki nas vztrajno brusijo, učijo in oblikujejo.

Raven zdravstvene nege, ki so jo dosegle nekatere ustanove v slovenskem prostoru, je na zavirljivi ravni. Na področju kakovosti je bilo prav v zdravstveni negi narejenega največ in smo zgled ostalim strokovnim področjem v zdravstvu. Medicinske sestre smo ob vsem hitrem razvoju medicinske tehnologije in preozki usmerjenosti zgolj na bolezen in zdravljenje, zaznale potrebo po celostni obravnavi bolnika in smo ga ponovno začele umeščati v središče obravnave. Raven našega znanja se je povečala, vse bolj naše delo podpiramo tudi z raziskovalno dejavnostjo. Hkrati pa ugotavljamo, da so razlike v organiziranosti in kakovosti zdravstvene nege, kljub slovenski teritorialni majhnosti, zelo velike. Kaj in kam želimo v zdravstveni negi, je v naših profesionalnih okoljih še vedno razumljeno zelo različno ali neznano.

Kako pomembna je vloga medicinske sestre in zdravstvene nege, pove že podatek, da so se medicinske sestre pričele povezovati že pred več kot sto leti, saj je bilo mednarodno združenje medicinskih sester International Council of Nurses – ICN ustanovljeno že leta 1899. Danes združuje več kot 13 milijonov medicinskih sester iz 129 držav.

Lik medicinske sestre je zgodovinsko in tudi v okolju sodobne družbe dobro prepoznan. Tudi priznavanje razvoja stroke zdravstvene nege nam javno nihče ne oporeka. V vsakdanjem delu pa se še vedno prepogosto srečujemo z arhaično vlogo medicinske sestre, tako v očeh nas samih kot tudi zdravstvenih sodelavcev in bolnikov.

Kdo mora presekat ta gordijski voz? Vsekakor je to prvenstveno naša lastna naloga. Bogato znanje in izkušnje, ki jih medicinske sestre imamo, moramo samozavestno uporabljati. Prestopiti moramo hišni prag in se odpreti v svojemu profesionalnemu okolju z vso možno podporo. S spodbujanjem boljšega sodelovanja in partnerstva moramo doseči večjo prepoznavnost lastnih ciljev, če želimo, da bo kakovost zdravstvene nege vsaj približno primerljiva. Tudi na področju organizacijske kulture moramo še veliko postoriti, saj ne odraža naše enotnosti in predvsem medsebojnega spoštovanja. Želim si, da bi bilo med nami več »zdravega karierizma«.

Izzivi, s katerimi se čedalje intenzivneje sooča tudi zdravstvena nega in se še bo, so vezani na spremembe, ki so posledica demografskih vplivov, hitrega razvoja medicine in tehnologije, rastočega pričakovanja in osveščenosti prebivalstva, zahteva po boljši kakovosti storitev ter ekonomskimi vplivi. Prav skrb za vzdržnost zdravstvenega sistema bo tudi v našem okolju vplivala na zmanjševanje pravic uporabnikov zdravstvene varstva, zato so toliko bolj pomembni ukrepi za spodbujanje zdravega življenja. To mora biti skrb celotne družbe in ne samo profesionalnih izvajalcev.

Tako v evropskem prostoru kot v svetu se srečujemo z resnim problemom demografskih sprememb. Tu so še druge spremembe sodobne družbe, kot je spremenjena vloga klasične družine, ki bi posamezniku lahko ponudila pomoč. Naraščanje števila starejših in starih ljudi narekuje spremembe v nacionalnih politikah in zahteva zaradi finančnih posledic tudi hiter in sistematičen pristop k reševanju te problematike. Različni strokovnjaki trdijo, da so prav generacijske spremembe z vidika stroškov tempirana bomba.

Prav pri obravnavi starostnikov ima pomembno vlogo zdravstvena nega in njena nosilka medicinska sestra. V državah Evropske unije ocenjujejo, da je v starosti nad 65 let od 3 do 5 % ljudi popolnoma odvisnih od pomoči druge osebe, delno odvisnih pa 15 %*. Tako kot se prebivalstvo stara, tako narašča število ljudi s kroničnimi obolenji in njimi povezano posledično odvisnostjo pri samooskrbi.

Vzrok zmanjšane sposobnosti samooskrbe je pri starostniku pogosto kombinacija več bolezni. Zdravljenje in tudi zdravstvena nega se zaradi skrajševanja ležalnih dob v bolnišnicah v vse večji meri izvaja na primarni ravni – to je v domačem okolju ali organiziranim institucionalnem varstvu. Bolnišnice bodo v pri-

hodnosti namenjene izključno diagnostiki in zdravljenju zahtevnejših obravnjav. Področja neakutne bolnišnične obravnave, integriranega in transmuralnega pristopa, dolgotrajne oskrbe in v bolnika usmerjene obravnave so prioriteta vseh držav, ki sledijo spremembam potreb sodobne družbe in kakovostni obravnavi. Medicinska sestra je vse pomembnejša vez med bolnišnico, bolnikom in izbranim zdravnikom. Njena vloga koordinatorice multidisciplinarnega tima in bolnikove zdravstvene in socialne obravnave postaja vedno izrazitejša in pomembna na vseh ravneh. Tu je vodenje bolnikov s kroničnimi obolenji, preprečevanje hospitalizacij in urgentnih stanj, zdravstveno-vzgojna dejavnost, zagotavljanje varnega odpusta, skrb za zmanjševanje različnih dejavnikov tveganja za nastanek dolgotrajne odvisnosti pri izvajanju življenjskih aktivnosti, svetovanje in strokovna podpora poklicnim in neformalnim izvajalcem oskrbe, preventivna dejavnost, paliativna oskrba... Novejši in skoraj nerazviti področji v slovenskem prostoru – paliativna, neakutna bolnišnična obravnava in dolgotrajna oskrba – predstavljajo pravi izziv za zdravstveno nego in medicinsko sestro.

Če želimo slediti potrebam posameznika, h kateremu je usmerjena dejavnost zdravstvene nege, in zagotavljati kakovostno obravnavo, je nujno potrebno prilagajati organizacijo dela (dostopnost strokovnjaka zdravstvene nege 24 ur in vsak dan) na vseh ravneh zdravstvene dejavnosti. Več naporov moramo nameniti spremembi organizacijske kulture, izboljšati povezovanje med vsemi izvajalci, ki vstopajo v proces bolnikove obravnave, zagotoviti jasne poti komunikacije v multidisciplinarnem timu, povečati stopnjo samozaupanja in učinkovitost prilagajanja spremembam in potrebam okolja. Partnerstvo v odnosu z bolnikom in sodelavci mora postati način našega dela.

Naloga vseh izvajalcev v zdravstveni negi je tudi zagotavljanje učinkovite zdravstvene nege. Zato jo moramo izvajati tisti, ki imamo za to ustrezne kompetence, delo prilagajati potrebam in zahtevam okolja in uporabnikov, izvajati prave stvari in ob pravem času ter prevzemati odgovornost tudi v kritičnih situacijah. Le na tak način lahko prispevamo k razvoju naše stroke in njenem statusu v prihodnosti.

Vsekakor ni mogoče učinkovito slediti spremembam brez večjega vključevanja v raziskovalno dejavnost, kar nam bo omogočilo izvajanje zdravstvene nege podprte z dokazi.

Živimo v času, ki nam pogosto ne dopušča veliko možnosti za premišljevanje o tem, ali si spremembe želimo ali ne. Zato je tudi za zdravstveno nego pomembno, da izvajalci pravočasno prepoznamo potrebe okolja, hitro ukrepamo, da imamo jasne usmeritve in dolgoročne cilje, ki so podprti z akcijskimi načrti in v našem profesionalnem okolju prepoznavni ter sprejeti. Dokler ne prevzamemo te filozofije smo le igralci v orkestru, ki igra vsak svojo melodijo, zelo neuglašeno, kljub dobrim inštrumentom in akustični dvorani.

* Social protection for dependency in old age in 15 EU Member States and Norway - 1998